

תמצית מוסר

סיכום קצר וברור של דברי רבותינו בעלי המוסר

גליון 35 | תפארת אדם – תורת הבית | תנא דבי אליהו | כסלו ה'תשפ"ה

תפארת אדם

יש שנכשל בהקפת פאת הראש והשחתת הזקן מפני שכבר נכשל כמה פעמים והתייאש מלתקן כיון שחושב שבכל מקרה נעשה רשע. וזה טעות כי כל מעשה נדון בפני עצמו, ולמה ירבה לו עבירות, ובאמת טענה זו טען היצר בדורות הראשונים, ויש על נבואה מיוחדת מיחזקאל "אם אחפוץ במוות הרשע, כי אם בשובו מזכרו וחיה", וכל המתוודה ושב מקיים מצות עשה דאורייתא, וכשעושה תשובה גמורה הרי הוא כאילו לא חטא כלל, ועיקר התשובה היא חרטה על העבר וקבלה לעתיד, והעיקר שלא ישתהה מלשוב, וכדי להתעורר לתשובה יזכור שהוא עתיד לתת דין וחשבון על כל מעשיו, ויהיו שם עדים על כל חטאיו, וכמה תגדל אז צרתו. ויזכור האדם שכל עבירה פוגמת בעולמות העליונים, ועוון זה פוגם למעלה באופן מיוחד, כי הוא עצם תמונת האדם, ואחר מותו יבוא מלאכי חבלה הדומים לפרות וידרסו על פאת זקנו.

גודל שכר השומר עצמו מעוון זה – א' אם הגיע נסיון לידו וכבש את יצרו, נותנים לו שכר כעושה מצוה, וא"כ כגודל העוון כך גדול שכר הנמנע ממנו. ב' אם הוא סובל עלבון עבור זה, כמה יגדל שכרו וכבודו לעתיד לבוא, והקב"ה מתפאר בו למעלה. ג' יקבל שכר על כל הלומדים ממעשיו להזהר מעוון זה. והנמנע מעוון זה במקום שהדבר נפרץ, זו בחינה אמיתית שהאיש נאמן לד'. (פרק י"א).

התעוררות שלא להיות ספר המגלה באיסור – הנה המקיף עובר בכל הלאוין כמו הניקף, והוא פלא איך בשביל כסף מוכן לעבור ה' או ז' לאוין בבת אחת, וזה בכל אחד שבא אצלו, ובשנה אחת יכול לעבור על כמה אלפי לאוין דאורייתא, וכל יסורי איוב אינם שקולים נגד שעה קלה בגיהנום, והסיבה למכשול המקיף היא: א' חסרון הידיעה באיסור. ב' מה שהדבר נעשה כהפקר. ויתבונן במה שנתבאר על דברים אלו אצל הניקף, ועוד נתווסף כאן הצורך בפרנסה, ועל זה צריך להתבונן שבכל פעם מכין לעצמו עונש קשה לעתיד לבוא, וכי בשביל בניו יהיה מוכן להביא על עצמו רעה כזאת, ואם חייב אדם לתת כל אשר לו ולא לעבור על לאו דאורייתא, כ"ש שלא הותר לו להרויח מן האיסור. ועוד שהרי כל מזונות האדם קצובים מראש השנה, והקב"ה לא קצב פרנסתו בדרך איסור, ואם רואה שחבריו מרוויחים מחמת זה, ידע שזה אינו מהאלוקים אלא ממקום אחר, והוא מחליף עולם עומד בעולם עובר, ועתיד ליתן את הדין, וגם לבסוף יאבד הכסף הזה ע"י מחלות או שאר סיבות, כי העולם אינו הפקר.

והנה אמרו חז"ל שגדול המחטיאו יותר מההורגו, והמגלח הרי הוא החטיא את הרבים, ולעתיד לבוא יענשו המגלח והמגולח יחד. והנה עבירה גוררת עבירה, ומצינו שהספרים נכשלים לגלח בערב שבת עם חשיכה, ונכשלים בעוון סקילה, ואמרו חז"ל שמי שנתחייב סקילה או נופל מן הגג או חיה דורסתו, והמחלל שבת הרי הוא ככופר בעיקרי האמונה, והמחלל בפרהסיא עשאוהו כעכו"ם לכל התורה כולה, ועל כן השומר נפשו ירחק מאנשים אלו כבורח מן האש. ומאיך הכובש יצרו מלבד שמסיר מנפשו רעה גדולה, הרי בכל פעם שנמנע מעבירה נותנים לו שכר כעושה מצוה, ואם חבריו יפרשו מחמתו יקבל שכר גם עליהם, ויהיה ממזכרי הרבים ששכרם גדול, ולא יתרפה מקושי הפרנסה כי זה נסיון עבירו, וככל שיגדל צערו כך יגדל שכרו לעתיד לבוא כפלי כפלים. (פרק י"ב).

תורת הבית

ספר 'תורת הבית' עוסק בענין לימוד התורה. ספר זה נכתב בעקבות כך שאיסור ביטול תורה נעשה כהפקר אצל רבים המבטלים את זמנם סתם או בקריאת עיתונים, ורבינו עזר בספר זה אודות חיוב לימוד התורה בכל רגע פנוי, וגודל מעלת מצות תלמוד תורה.

ברוך ד' אשר בחר בנו ונתן לנו את תורתו הקדושה, שאם נתדבק בה נזכה לחיי נצח. והנה חיוב לימוד התורה נשנה כמה פעמים והוא ידוע ומפורסם, וכולם קובעים עיתים לתורה אחרי שחרית או ערבית, אמנם מה שנצטוונו "ובלכתך בדרך" זה רפוי אצלנו, ויש החושבים שאם למדו כבר הם פטורים מללמוד בשאר זמנם הפנוי, והאמת שאף ש"לא עליך המלאכה לגמור" מ"מ "אי אתה בן חורין ליבטל ממנה", ולהלן יבואר חיוב זה ועוד דברים נחוצים.

כתיב "ואהבת את ד' אלוך וכו'", ונראה לפרש הפסוק בדרך רמז כמין חומר, שאם יהיה "ואהבת וכו'" והיו הדברים האלה וכו' (ידיעת התורה), ושננתם לבניך (אלו התלמידים), ודברת במ בשבתך בביתך (בהיכל המיוחד שבנה לעצמו בגן עדן ע"י לימוד התורה, מלבד החלק שיש לכל אחד מישראל בעולם הבא עבור קיום המצוות), ובלכתך בדרך (כמו שאמרו חז"ל שתלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, ו"מנוחה" היינו השלמות הפעולה, שכאשר השלימו להתענג על אור התורה במתיבתא זו, ילכו ויתעלו למתיבתא גבוהה יותר, עד שיראו אל אלוקים), ובשכבך (דתלמיד חכם שאומרים דבר הלכה משמו בעולם הזה שפתיו דובבות בקבר), ובקומך (שהתורה שלמד תהא

סגוריא עליו להקיץ אותו בתחית המתים, ויזכה אז ללמוד עם הקב"ה מה שלמד בעולם הזה, וידבר ד' עמו פנים בפנים כמו במעמד הר סיני). (פתיחה). **חיוב לימוד התורה בכל רגע, וטעם חיוב זה** – כתיב "ושננתם לבניך ודברת במ בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך" ופסוק זה קאי על דברי תורה, שנצטוונו שבכל זמן בין בבית בין בדרך לא נהיה פנויים מדברי תורה אם יש לנו פנאי ללמוד, ואיתא בחז"ל שהמהלך בדרך יחידי ומפנה ליבו לבטלה הרי זה מתחייב בנפשו, ומי שיכול לעסוק בתורה ואינו עוסק הרי הוא בכלל "כי דבר ד' בזה", ואיירי גם במי שלומד אבל יש שעה שהוא מבטל אותה, ומה שמצינו ששואלים לאדם בשעת הדין "קבעת עיתים לתורה" אין הכונה שזה מספיק, אלא שצריך אדם לקבוע זמן שלא יבטלו בשום אופן, אבל גם בשאר הזמן מחויב ללמוד אם הוא פנוי, ואפי' נזדמנה לו מצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים לא יפסיק מלימודו. והטעם לחיוב זה הוא דהנה הנשמה היא מהעולם העליון מלפני כסא הכבוד, ששם היא נהנית מזיו השכינה, ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה, וירידת הנשמה לעולם הגשמי והתלבשותה בגוף זה דבר קשה מאד עבורה, והקב"ה שהוא מקור הטוב והחסד ודאי לא יעשה דבר כזה, במיוחד לו שהם אצלו בבחינת בנים, ובהכרח שיש לזה תכלית, והתכלית היא שהתענוג ששם אם הוא מתנת חנם, ולא ינעם דבר זה לנפש, ובמיוחד שזה נמשך לנצח, ולכן הקב"ה הורידה לעולם כדי שיוכל להרויח לנפשו ע"י מעשיו ולא יתבייש בעולם הנצח, דאם יעשה המצוות בעולם העליון בלא הגוף, ששם אין נסיונות כיון שרואים את גדלות ד' ואת רבוא רבבן המלאכים המקדישים שמו תמיד באימה ויראה, מתי שיש להם רשות (ויש שיכול לומר שירה פעם ביובל), והשכר מגיע רק ע"י עמידה בנסיונות, ולכן הוריד הקב"ה את הנשמה לעולם השפל, ואין רואים את כבודו אלא ע"י התבוננות, והמציא רוח טומאה להטעות את האדם, והלבישו בחומר שעל ידי זה יש בו תאוה וכעס וחמדה, ואז יש מלחמה בין הנפש השכלי שזה הדעת, לנפש הבהמי, ומלחמה זו היא כל יום מהבוקר עד הערב, והקב"ה באהבתו אותנו רצה שהנפש השכלי ינצח, ולכן נתן לנו את התורה בהר סיני פנים בפנים, שאם האדם יתדבק בה בטוח הוא ינצח במלחמה, וכיון שחיי האדם קצרים הזהיר הקב"ה שלא יהיה בטל כלל, ובכל תיבה שלומד מקיים מצות עשה וקונה לו פרקליט אחד, ויוצא שבכל יום יכול האדם לקיים כמה אלפי מצוות עשה, ואין לשער כמה יכול לקיים בכל ימי חייו, וכיון

שהאדם באופן טבעי אינו מחשיב דבר המצוי לכל, עליו להתבונן בגודל מעלת התורה, ושכל אבנים טובות ומרגליות לא ישוו לדבר אחד מן התורה, ולכן צריך האדם לקבוע מקום בביתו שיוכל ללמוד שם בכל רגע פנוי, ואז אשריו וטוב לו בזה ובבא. (פרק א').

מעלת התורה יותר משאר דברים - איתא בגמ' "אדם לעמל יולד" איני יודע אם לעמל פה נברא אם לעמל מלאכה נברא, וכו' אם לעמל תורה נברא אם לעמל שיחה נברא, כשהוא אומר "לא ימוש ספר התורה הזה מפריך" הוי אומר לעמל תורה נברא. וצ"ב מה ההוא אמינא. ונראה ביאור הענין שכוונת חז"ל לדון אם עיקר בריאת האדם היא כדי לתקן נפשו ע"י המעשים שעושה רצון ד', או ע"י הדיבור, וכשהוכיחו שהעיקר הוא הדיבור דנו אולי העיקר הוא הדיבור בענייני מידת דרך ארץ וכדו', דדרך ארץ קדמה לתורה, ועל זה אמרו שהעיקר זה הדיבור בתורה, והביאור בזה כי הדיבור בענייני דרך ארץ אין לו קדושה בעצמותו, אבל הדיבור בתורה הדיבור עצמו הוא קדוש, דהנה כח הדיבור הוא ענין רוחני ונורא מאד גודל השפעתו על נפש האדם, וכמו שמצינו שהסופר לוקח קלף ואומר שהוא כותבה לשם ד', מיד נתקדש הקלף בקדושה נוראה, וכן כשהאדם אומר על בעל חי שיהיה קרבן לד' נתקדשה הבהמה ואף גזה וצמרה נתקדש ואסורה בהנאה והנהנה מועל, וא"כ ק"ו כשהאדם מברך ברכות התורה הרי הוא מקדש את נפשו. (פרק ב').

ע"י הדיבור בתורה האדם מוסיף לעצמו זכויות רבות ומונע מעצמו לחטוא, ומטה הכף לכף זכות - עוד מעלה יש בדיבור בתורה מצד רבוי המצוות שהרי בכל תיבה יש מצוה, ובכל דקה אפשר לומר 200 תיבות, וא"כ בזמן שעושה מצוה יכול לקיים מאות מצוות של תלמוד תורה, (ולכן אם המצוה יכולה להעשות ע"י אחרים אינו יכול לפטור עצמו מללמוד), וכיון שימי האדם קצובים כפי שהקב"ה רוצה שהוא ישיג בתורה (וכפי צרכו לעולמו גם בענייני דרך ארץ), ואם האדם מתעצל

מזה כמה גדול ההפסד, ובמיוחד שהמציאות היא בדרך כלל שאם האדם לא לומד הוא מדבר דברים בטלים, ועל כל דיבור של הבל צריך להתקלע מסוף העולם ועד סופו, ועוד שהרי "ברוב דברים לא יחדל פשע" ויכשל בלשון הרע רכילות שקר אונאת דברים מחלוקת וליצנות וכדו', ושום דיבור לא נאבד, משא"כ אם הוא לומד הוא ניצל מכל זה, ואמרו חז"ל שלימוד התורה מעלה את האדם מטומאה לטהרה, והיינו ע"י שמתבונן במעשיו ובא לידי תשובה, וכן מטעם שמוסיף לעצמו מצוות רבות, ומטה הכף לזכות, ומאידיך יתכן שהכף נטתה לזכות, וע"י דברים בטלים ואסורים הטו הכף לצד חובה, ו"מות וחיים ביד הלשון", וא"כ כמה צריך האדם להיות זהיר בדיבורו, ואמר רב האי גאון שצריך שיהיה לאדם יותר קל להזיז קורה ממקומה, מלשלוח את לשונו לאיזה ענין. (שם).

התעוררות ללימוד בכל זמן פנוי - הנה מעיקר הדין היה אסור ללמוד תורה שבעל פה אלא רק בעל פה, אולם רבי וחכמי דורו ראו שהגלות התגברה וישראל מתפזרים בקצוות הארץ והתורה עלולה להשכח, ולכן התירו לכתוב תורה שבע"פ, ומשמים הסכימו על זה, ולפני זמן זה היו רגילים ללמוד בעל פה וממילא היה קל להם ללמוד בכל זמן פנוי, אבל כשהלימוד הוא מתוך ספרים בבית המדרש לא הורגלו ללמוד בע"פ, והאדם מתעצל ללכת ללמוד בכל זמן פנוי, או ללמוד בהליכתו, אכן על האדם לעשות כל טעדיק כדי להרויח לנפשו, ולכן נכון להכין בביתו ספרים ללמוד בהם כשהוא פנוי, ואם בביתו אינו יכול ללמוד מפני בניו הקטנים ילך לבית הכנסת, ולא יחוש מפני המלעיגים כי הוא מרויח בזה הרבה, וגם המלעיגים אחר כמה פעמים יודו שהוא צודק ויהיה מכובד בעיני הכל. (פרק ג').

הנה יש עוד ד' סיבות הגורמות לרפיון בלימוד התורה, וסימנם "מר העת", אומר מוטר, רגילות, נעשה הפקר, עתונים. ולענין אומר מותר כבר ביארנו לעיל שאדם חייב ללמוד בכל זמן שהוא פנוי מעסקיו, ואם מפנה ליבו לבטלה הרי עובר על ביטול

תורה שהוא חמור מכל העבירות. ולענין הרגילות יש לתמוה וכי מי שאכל שום יחזור ויאכל שום, וכדאי לו לנצל לפחות מה שנשאר מימי חייו. ולענין שהדבר נעשה כהפקר, עליו לחשוב שכיון שהוא יודע שזה חיוב, אין לו להתחשב באחרים המתפתים מיצרו, ואם יתחשב בהם הרי הוא שוטה מפני שמפסיד לעצמו. ולענין קריאת העיתונים, אם מעורב בהם דברי מינות ודאי אסור לקרוא בהם, והקובע עצמו לזה הרי הוא כקורא בספרים החיצונים שעונשו גדול, ואפי' עיתונים שיש בהם רק חדשות, איך יבזבז את ימיו ושנותיו הקצובים לו מאת ד' כדי להיטיבו באחריתו אם יקיים תורה ומצוות, וישתמש בהם לקריאת עיתונים, וכמו שאדם הנוסע ליריד לקנות סחורה יקרה שאינה מצויה במדינתו לא יבלה זמנו בקריאת עיתונים, כך הנפש שעיקר מושבה בעולם העליון והיא כמו גר בעולם הזה כדי לקנות תורה ומע"ט, איך יבלה זמנו המועט בהבלים כאלו, (ולכן קרא משה רבינו ע"ה לבנו הראשון גרשום, דכיון שיתרו עדיין לא נתגייר היה צריך לקבוע בנפשו שהוא רק גר בעולם הזה כדי שלא יושפע). (פ"ד).

גודל מעלת לימוד התורה וההפסד בביטולה - הנה מצינו שהקב"ה בוכה על מי שיכול לעסוק בתורה ואינו עוסק, והטעם בזה כי רק הקב"ה יודע את גודל האושר המגיע לאדם מלימוד התורה, וממילא הוא מצטער על גודל ההפסד, ואם האדם יתבונן שכאשר הוא יושב בטל הקב"ה בוכה, לא תערב לו הבטלה כלל. וכמו שאם היה מזדמן לאדם הצלת נפשות ודאי לא היה מתעצל בזה, כ"ש תלמוד תורה שהוא גדול מהצלת נפשות, (ואף שמצוה שא"א לעשותה ע"י אחרים דוחה ת"ת, מ"מ מי שלמד ולא נזדמן לו הצלת נפשות הוא הגדיל לעשות), ולכן הרבה דוד להתפלל שיזכה בלימוד התורה, והקב"ה הזהיר את יהושע תמוש התורה מפיו, וכשבטלו תורה במלחמת יריחו נגלה אליו מלאך ד' להוכיחו על זה, כי גם לחיי הזמן ושמירה מאסון גדול כח התורה. (פרק ה').

תנא דבי אליהו כ"ד - כ"ו

מה בין יוצאי מצרים שהן מזרע יעקב ובין העכו"ם שהן מזרעו של עשיו, יוצאי מצרים מצוה אחת היתה בידן והיתה חשובה לפני הקב"ה הרבה יותר ממאה מצוות, שעשו כולם אגודה אחת, וכתרו ברית לגמול חסד זה עם זה, ולשמור ברית המילה, ושלא להניח לשון בית יעקב, ושלא ילכו וילמדו לשון מצרים מפני דרכי עבודת אלילים, אבל זרעו של עשיו כל זמן שיצחק היה קיים היו מקיימים ברית המילה, וכיון שמת יצחק מיד ביטלוה. עמלק היה אומר אל אליפז אביו מי הוא שירוש העוה"ז והעוה"ב, אמר לו אליפז בני ישראל, לכן לך עכשיו וחפור להם בורות שיחין ומערות של מים כדי לשותת הן ומקניהן, והכן להם דרכים, אם תעשה כן תזכה ותירש ותנחל ותבוא לעולם הבא, אבל הוא לא

מי קיבל גדולה ובעט - עשיו ואליפז עם בנו עמלק וירבעם בן נבט ומרודך עם נבוכדנצר ואגג עם המן, קיבלו גדולה מפני דבר טוב שהיה בתחילתם, ולבסוף קלקלו מעשיהם. עשיו בשכר שלש דמעות שהוריד ונפלו מעיניו כששמע שיעקב קיבל את הברכות נתנו לו את הר שעיר שאין גשמי ברכה פוסקין ממנו לעולם. אליפז בשכר שנהג כבוד באביו, יצא ממנו עמלק שנאמר עליו "ראשית גוים עמלק". לעולם.

עובדיהו - למה זכה עובדיה לנבואה, אמר רבי יצחק מפני שהחביא מאה נביאים, חמישים איש בכל מערה, מפני שלמד מיעקב אבינו שאמר "והיה המחנה הנשאר לפליטה", וי"א שלא היתה המערה מחזקת יותר מחמישים איש. הרי הוא אומר בעובדיהו (מלכים שם) "ויקרא אחאב אל עובדיהו אשר על הבית ועובדיהו היה ירא את ד' מאד". אמר אחאב לעובדיהו שמא אין מעשיך כמעשה

עשה כן, אלא יצא מיד להחריב את העולם ונלחם עם ישראל ברפידים, ולמה נקרא שמה רפידים משום שריפו ידיהם מן המצות, והקב"ה בוחן לבות וכליות הוא ואומר לו שוטה שבעולם לא יצרת'ך לאחר שבעים לשונות, לכן אתה הוא שתהיה ראשית ואחרית לכל יורדי גיהנם, ולא זו בלבד אלא זרעו של עשו שביטלו ברית המילה מבשרם ועברו על מצות שבת ועל כל המצות האמורות בתורה, ונתנו את נבלת עבדיו הצדיקים והחסידים מאכל לעוף השמים ולחיות הארץ, הקב"ה שהוא בוחן לבות וכליות אמר לו, אילו היתה ברית המילה בבשרך לא הייתי דן אותך על כל מחשבה ומחשבה כמעשה, ועל מה שאתה עתיד לעשות כאילו כבר נעשה אע"פ שלא נעשה עדיין. ברוך המקום ברוך הוא שהוא נפרע משונאיהם של ישראל מידה כנגד מידה, שכשם שהיתה בדעתו כך הקב"ה עוקר אותו ואת זרעו מן העולם.

החסידיים, יעקב נתברך ביתו של לבן בשבילו, יוסף נתברך ביתו של פוטיפר בשבילו, ולמה לא נתברך ביתי בשבילך, יצתה בת קול ואמרה "ועובדיהו היה ירא את ד' מאד" וביתו של אחאב אינו מזומן לברכה. **נבואותיו של שם** - שם הגדול בן נח נתנבא ארבע מאות שנה על כל אומות העולם ולא קבילו ממנו, וכך אמר להם: לא תרצח, לא תנאף, לא תגנב, לא תענה, ולא תחמד, אמרו לו כל אלו הדברים יפין הם, ואפילו הכי לא קיבלו מלכות ד', אבל בני ישראל עמך בני בריתך בני אברהם יצחק ויעקב אהוביך שעשו רצונך בעולם קבלו תורתך, לכן תעשה להם ג"כ קורת רוח, ותהא מקיים מה שהבטחת ואמרת לבניך להתקנא ולהתנקם מן אויביהם.

מה בין ישראל לאומות העולם, כשיצאו ישראל ממצרים נתקבצו כל ישראל ומשה עמהן, ואמרו לפני הקב"ה רבונו של עולם אין בינינו לבין אומות העולם כלום, באותה שעה נשבע הקב"ה בשמו הגדול שתנתן תורה תמימה על ידיהם, הכל מסודר ומתוקן לפנייהם כגביעים וכוסות מלאים מים ויין ושלחנות מלאות מכל מעדני עולם, לפיכך נשבע הקב"ה לעמו שלא יחליפם באומה אחרת, ולא ישנם ולא ימירם בעם אחר, ולא יכלה אותם. (פרק כ"ד).

ברוך המקום ברוך הוא שבחר בישראל מכל מעשה ידיו, וקנה אותם קנין גמור, וקרא אותם בנים ועבדים לשמו, לפעמים הוא מדבר עמהם כמו שהוא מדבר עם הרבים, ולפעמים הוא מדבר עמהם כמו שהוא מדבר עם היחיד, בשביל האהבה והשמחה שיש לו בהם.

מעשים טובים - כל אחד ואחד מישראל חייב לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי אברהם יצחק ויעקב, שלא קנו האבות העוה"ז והעוה"ב וימותו בן דוד אלא בשביל מעשיהם הטובים ותלמוד תורה, וכך שנו חכמים במשנה 'כל אחד ואחד מישראל חייב לומר בשבילי נברא העולם', ולא יאמר האדם בליבו לעצמו אין העוה"ב אלא תוהו ובוהו לכן אלך בשרירות לבי ואוכל ואשתה ואהנה בעוה"ז ואח"כ אלך מן העוה"ז, וכן לא יראה אדם את הרבים בצער, ויאמר אלך בשרירות לבי ואוכל ואשתה ואהנה מן העוה"ז, ואם יעשה כן יענש, אלא אפילו חכם מישראל שהוא כמשה רבינו עליו השלום שהיה אב לחכמים ואבי הנביאים וחסיד כאהרן אחיו, לא יאמר הריני בשמחה בביתי ושלוש עליך נפשי, אלא יצא מביטו ויהא עם הציבור בצער. במה קונה אדם את אביו שבשמים ועוה"ב, במעשים טובים ותלמוד תורה, והקב"ה מקנהו העוה"ז והעוה"ב וימותו בן דוד. ואלו הן המעשים טובים שהאדם קונה להקב"ה ועוה"ב בתוכם, מתוך אהבה ואחיה ויראה ושלוש וריעות, ומתוך האמת והשלום, ומתוך שפל ברך, ומתוך ענוה, ומתוך רבוי ישיבה ומיעוט סחורה, ומתוך שימוש חכמים, ומתוך פלפול התלמידים, ומתוך לב טוב, ומתוך דרך ארץ, ומתוך לאו לאו והן הן.

יראת האבות הקדושים ושכרם - אברהם אבינו בתחילת מעשיו היה לו יראה מלפני הקב"ה, יצא להרוג את המלכים, בחזרתו יצא מלך סדום לקראתו והיה כמדומה למלך סדום שאברהם לא יחזיר לו כלום, אמר אברהם כבר נשבעתי שלא אקח כלום מכל אשר לך, שוטה שבעולם וכי לכסף ולזהב ולכל כלי חמדה שלך אני צריך, אני אשליך לפניך הכל לארץ ותראה שלא נהייתי מממונך כלום, באותה שעה קידש אברהם את שמו של הקב"ה ועמד והחזיר את כל רכוש סדום ועמורה, מיד "אחר הדברים האלה היה דבר ד' אל אברם במחזה וגו' שכרך הרבה מאד". וכן למדנו מיצחק שבתחילת מעשיו היה ירא שמים לאמיתו, כי בן שבעים וחמש שנה היה יצחק בשעה שנכנס אברהם לבית עולמו, ואמר יצחק אוי לי שמא אין בי מעשים טובים כמו שהיה באבא, מה תהא עלי מלפני הקב"ה, מיד נתגלגלו רחמיו של הקב"ה עליו ועמד עמו באותה שעה, וכן למדנו מן יעקב אבינו, ומאבותינו הראשונים שיצאו ממצרים, שבתחילת מעשיהם היתה להם יראה מלפני הקב"ה, ובשכר זה, ובשכר האמונה, נגאלו ממצרים ונקרע להם את הים, וכן יהיה לעתיד שיבא הקב"ה ויפדה את ישראל מבין העכו"ם ויביא להם ימות בן דוד וימות גאולתנו, וכל עונותיהן של ישראל מניחים אותם בבבל ועולים כשהם טהורים לארץ ישראל.

דברים שנגנזו - המשכן נגזז במקומו, וכן הארון עם הלוחות שבתוכו, וארגז ששלחו פלשתים דורון להקב"ה, ומקלו של אהרן, וצלוחית של שמן המשחה, וצנצנת המן (שהניח לה למשמרת כדי שיאמר להם ירמיהו הנביא זה המן שהאכלתי את ישראל במדבר). ומפני מה נטמן המשכן עד היום הזה, מפני שקשה לפני הקב"ה להפסיד כל מה שעשו הכשרים בנדיבות לבם, ולעתידי יבוא הקב"ה וישרה בתוכו כמידה הראשונה.

"באתי לגני" אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות, "אחותי כלה" זו כנסת ישראל, "ארייתי מורי עם בשמי" אלו תורה נביאים וכתובים, "אכלתי יערי עם דבשי" אלו מדרש הלכות ואגדות, "שתיתי ייני עם חלבי" אלו מעשים טובים שחכמי ישראל מצפים להם, ואחר כך "אכלו רעים שתו ושכרו דודים". (פרק כ"ה).

מעשי הקב"ה בכל יום - אמר הקב"ה לישראל, בני אני הוא שישבתי תתקע"ד דורות קודם שנברא העולם עד שדרשתי וחקרתי וצרפתי ובחנתי את כל דברי התורה הזאת, ומיום שנברא העולם עד אותה שעה אני יושב על כסא הכבוד שלי, שליש היום אני קורא ושונה, ושלש היום אני דן את כל העולם כולו, ושלש היום אני עושה צדקה וזן ומפרנס ומכלכל את כל העולם ואת כל מעשי ידי, אני הוא שהנחתי כל ע' לשונות שבארץ ובאתי ונדבקתי בכם, וקראתי אתכם אלקים, והשויתי את שמכם לשמי הגדול, וקראתי אתכם אחי ורעי, אני הוא עד שלא נברא העולם ואני הוא משנברא העולם, אני הוא בעולם הזה ואני הוא בעולם הבא.

עשרה שביטלו עשרת הדברות - נסתכל הקב"ה בעולם כולו מתחילת העולם ועד סוף העולם, וצפה בעשרה אנשים שבעטו בו, "אנכי ד' אלקיך" בעט מיכה, "לא יהיה לך אלקים אחרים" בעט ירבעם, "לא תשא את שם ד' אלקיך לשוא" בעט בן הישראלי, "זכור את יום השבת לקדשו" בעט מקושש, "כבד את אביך ואת אמך" בעט אבשלום, "לא תרצח" בעט יואב, "לא תנאף" בעט שמשון, "לא תגנוב" בעט עכן, "לא תענה" בעטו עדי נבות, "לא תחמוד" בעט אחאב.

שכר קיום עשרת הדברות ועונש ביטולם - "אנכי ד' אלקיך" אמר הקב"ה לישראל אם קיימתם אתם אותו נתקיים בכם, "אני אמרתי אלקים אתם" וגו' עכשיו שעברתם עליו נתקיים בכם "אכן כאדם תמותון" "לא יהיה לך" - אם קיימתם אתם אותו נתקיים בכם "ופניתי אליכם והפריתי אתכם והרביתי אתכם והקימותי את בריתי אתכם", עכשיו שעברתם עליו נתקיים בכם "ונתתי פני בכם ונגפתם לפני אויביכם" "לא תשא" - אם קיימתם אתם אותו נתקיים בכם "נשבע ה' בימינו ובזרוע עוזו אם אתן את דגנך עוד מאכל לאויביך" וגו', עכשיו שעברתם עליו נתקיים בכם "וחרה אף ד' בכם". "זכור את יום השבת לקדשו" - אם קיימתם אתם אותו נתקיים עליו בכם "אז תתענג על ד' " וגו', עכשיו שעברתם עליו נתקיים בכם "אז תרצה הארץ את שבתותיה" וגו'. "כבד את אביך ואת אמך" וגו', אם קיימתם אתם אותו נתקיים בכם "וראו גוים צדקך", עכשיו שעברתם עליו נתקיים בכם "לכן אבות יאכלו בנים" וגו'. "לא תרצח" - אם קיימתם אתם אותו נתקיים בכם "וחרב לא תעבור בארצכם", עכשיו שעברתם עליו נתקיים בכם "והריקותי אחרים חרב" וגו'. "לא תנאף" - אם קיימתם אתם אותו נתקיים בכם "אז תשמח בתולה במחול ובחורים וזקנים יחדו", עכשיו שעברתם עליו נתקיים בכם "לא אפקוד על בנותיכם כי תזנינה ועל כלותיכם כי תנאפנה" וגו'. "לא תגנוב" אם קיימתם אתם אותו נתקיים בכם "ואכלת את כל העמים", עכשיו שעברתם עליו נתקיים בכם "אכלני הממני נבוכדנאצר מלך בבל" וגו'. "לא תענה" אם קיימתם אתם אותו נתקיים בכם "ואתם עדי נאם ד' " עכשיו שעברתם עליו נתקיים בכם "מה אעידך מה אדמה לך הבת ירושלים מה אשוה לך ואנחמך" וגו'. "לא תחמוד בית רעך" וגו', אם קיימתם אתם אותו נתקיים בכם "ולא יחמוד איש את ארצך" וגו', עכשיו שעברתם עליו נתקיים בכם "וחמדו שדות וגזלו" וגו'. **קיום עשרת הדברות ע"י האבות והשבטים** - אנכי ד' אלקיך" קיימו יוסף, שנאמר "ויאמר אליהם יוסף אל תיראו כי התחת אלקים אני". "לא יהיה לך" וגו' קיימו יעקב, שנאמר "ויאמר יעקב אל ביתו וגו' הסירו את אלקי הנכר אשר בתוכם" וגו'. "לא תשא" קיימו יוסף שנאמר "חי פרעה אם תצאו מזה", והלא הדברים ק"ו ומה כשהיה נשבע במלך בשר ודם קיים את שבועתו, אם נשבע במלך מלכי המלכים הקב"ה על אחת כמה וכמה. "זכור את יום

השבת לקדשו" קיימו יוסף, שנאמר "ויהי אמר לאשר על ביתו הבא את האנשים הביתה וטבוח טבח והכן" וגו', ואין הכן אלא לשבת, ומאי "וטבוח טבח" אלא מלמד שאמר יוסף לטבח פרע לפנייהם את בית השחיטה והפרש לפנייהם את גיד הנשה. דבר אחר "זכור את יום השבת לקדשו" קיימו חנניה מישאל ועזריה, שנאמר "כי כה אמר ד' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי". "כבד את אביך ואת אמך" קיימו יוסף, שנאמר "ויהי אמר ישראל אל יוסף הלא אחיך רועים בשכם לכה ואשלחך אליהם" וגו'. דבר אחר "כבד את אביך ואת אמך" קיים יצחק, שהיה מושלך לפני אביו כשה לטבח. "לא תרצח" קיימו יוסף שלא שמע לאשת פוטיפר להרוג את פוטיפר. "לא תנאף" קיימו יוסף, שנאמר "ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלקים", שנשבע לו ליצרו באלקים ואמר האלקים לא אעשה את הדבר הזה. דבר אחר "לא תנאף" קיימו בועז, שנאמר "ליני הלילה" וגו'. "לא תגנוב" קיימו יוסף, שנאמר "וילקט יוסף את כל הכסף הנמצא בארץ מצרים" וגו'. דבר אחר "לא תגנוב" קיימו השבטים שנאמר "הן כסף אשר מצאנו בפי אמתחותינו השיבנו אליך מארץ כנען ואיך נגנוב מבית אדוניך כסף או זהב". "לא תענה וגו' ולא תחמוד" קיים אברהם, שנאמר "ויהי אמר אברהם אל מלך סדום הרימותי ידי אל ד' אל עליון קונה שמים וארץ, אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך וגו' בלעדי רק אשר אכלו הנערים" וגו'.

חומר איסור שבועת שוא ושבועת שקר - אנכי ד' אלקיך ולא יהיה לך ולא תשא את שם ה' אלקיך לשוא, מה ענין זה אצל זה, ללמדך שכל הרגיל בשבועות שוא ובשבועות שקר הרי זה כאילו עובד ע"ז, ואינו עושה קורת רוח לפני מי שאמר והיה העולם, ואינו מקבל עליו עול מלכות שמים שלימה, וכל מי שאינו רגיל באלו הרי זה עושה קורת רוח לפני הקב"ה ומקבל עליו עול מלכות שמים שלימה ונוחל חיי העוה"ב. אוי להם לרשעים שבשביב מעשיהם המקולקלים מביאין את עצמן לידי פסול, והויין עניים עד יום מותן, כל העבירות שבתורה אם

עבר עליהן נפרעין ממנו בגופו, ועל שבועת שוא נפרעין ממנו בגופו ובממונו.

שמירת כל המצוות - אל יאמר האדם בליבו אני אהיה ירא שמים ואוהב את הקב"ה על מנת שאעבור על אחת מכל המצוות האמורות בתורה, כי זהו סימן רע וחלק רע, וגזירות קשות באות עליו, אלא כך יאמר אדם בליבו, אני אהיה ירא שמים ואוהב את הקב"ה על מנת שלא אעבור אפ"י על אחת מכל מצוות האמורות בתורה, וזהו סימן טוב וחלק טוב לו ואין חטא בא על ידו.

תפילין וציצית לזכרון המצוות - כשהיו ישראל במדבר מצאו איש מקושש עצים ביום השבת, אמר הקב"ה למשה בכל ששת ימי חול יש לו לישראל תפילין בראשו ובזרועו ורואה אותם וחוזר ממעשיו, אבל עכשיו ביום השבת שאין לו תפילין בראשו ובזרועו לכן חלל זה את השבת, באותה שעה א"ל הקב"ה למשה משה צא וברור להם מצוה אחת שיהיו נוהגים בו בשבתות ובימים טובים, זה מצוות ציצית.

כבוד השבת וזהירות מאכילה יתירה - זכור את יום השבת לקדשו, במה אתה מקדשו: במקרא ובמשנה במאכל במשתה וכסות נקיה ובמנוחה, שכל המענג את השבת כאילו הוא מכבד להקב"ה, ואע"פ שאמר ר"ע עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות, מכל מקום יטול אדם בשר מעט ויין מעט, ואל ירבה בבשר ויין יותר מדאי, ואם לא זכה אדם לבקש רחמים על דברי תורה שיכנסו לתוך מעיו, מכל מקום יבקש רחמים על אכילה ושתיה יתירה שלא יכנסו לתוך מעיו. ומעשה ברבי יהודה הנשיא שאמר בשעת מיתתו גלוי וידוע לפני הקב"ה שעמלתי בתורה בכל עשר אצבעותי, ולא אכלתי ולא נהנית בעוה"ז אפילו באחד מאצבעותי הקטנים, ומעולם לא אמרתי אלך ואוכל ואשתה ואהנה מן עוה"ז ואלך אח"כ מתוך תענוגי עוה"ז ואפטר מן העוה"ז לעוה"ב, אלא לא עשיתי לי אכילה ושתיה רק כדי חיותי, ועסקתי בתורה כל ימי חיי, לכן עכשיו תן לי מנוחה

בבית עולמי, מה היו משיבין לו - "יבא שלום ינוחו על משכבותם הולך נכחו".

קדושת הקב"ה והשבת וישראל חשובות כאחד. לעתיד לימות בן דוד שיהיו שיניהם של אוכלי ישראל נמשכין כ"ד אמות, וחכמים אומרים ל"ג אמות.

כבוד אב ואם - כל זמן שאדם מכבד את אביו ואת אמו, אין חטא של חילול השבת ולא שאר שום כל חטא בא על ידו, ואם חטא נמחל לו. אל יאמר אדם הואיל ואבי שבשמים הקדימני תחילה אעשה את רצון אבי שבשמים ואכבדהו ואירא ממנו, ואניח את כבוד אבי ואמי ומוראם. ובזמן שהאדם מקלל את אביו ואת אמו או מכה אותם, כביכול הקב"ה כופף את רגליו תחת כסא כבודו, ואומר אני השויתי את כבודי לכבודן של אלו ששלשתן שקולין כאחד, אילו הייתי אצלם כך היו עושים לי, יפה עשיתי שלא דרתי עמהם בשכונה אחת. הא למדת כל המבקש ימים ושנים ועושר וכבוד וחיים ארוכים בעוה"ז ולעוה"ב חיים שאין להם סוף וקץ ותכלית, יעשה את רצון אביו שבשמים ואת רצון אביו ואמו. ולמה נסמכה מצוות כיבוד אב לשאר הדברות, לומר לך שאם יש לו לאדם מזונות בתוך ביתו ואינו מכבד וזן ומפרנס את אביו ואת אמו אפילו בילדותו ואצ"ל בעת זקנותו, נחשב לו כאילו רוצח ונואף וגונב נפשות ומעיד עדות שקר וחומד ממון אחרים כל ימיו לפני הקב"ה. ובזמן שהאדם הוא מכבד וזן ומפרנס את אביו ואת אמו בילדותם ובזקנותם, והולך בדרכי שמים (שהוא רחמן, ומרחם אפילו על הרשעים ומקבל אותם בתשובה שלימה, וזן ומפרנס את הבריות, ונותן מתנת חיים אפילו למי שאינו מכיר אותו, ונשא פנים לאחרים, ועושה טובות לאחרים), ובזה הוא עושה נחת רוח לאביו ולאמו, ואומר לו הקב"ה בני בא וראה גנזי שמים שהם גנוזים לך אצלי, מפני שכבדת ופרנסת לאביך ואמך ועשית לי נחת רוח במעשים טובים שלך ולאביך ואמך. (פרק כ"ו).



סיכומי 'תמצית'

ניתן להשיג את גליונות סיכומי תמצית החודשיים על הדף היומי / משנה ברורה ומוסר (לפי סדר הדף היומי בהלכה).

- **בנקודות ההפצה**
- **במייל 7692282@gmail.com**

בנוסף ניתן לקבל במייל סיכומים על כל מסכתות הש"ס, ועל כל המשנה ברורה, ועל תנ"ך וספרי מוסר וספרי חפץ חיים.
או סיכומים לפי סדר הלימוד של: העמוד היומי, חבורת ש"ס, קנין ירושלמי, דף הכולל, קנין הלכה, תרי דף, אורייתא, אהבת שלום, ומפעל הש"ס.

מבחני 'לדעת'

מבחן שבועי על דף היומי ומשנה ברורה חפץ חיים ואהבת חסד

- ניתן לעשות את המבחנים מיום שישי עד יום שלישי בשעה 7:00 בבוקר:**
- **בטלפון 0737-289-669**
 - **במייל 7692282@gmail.com**
 - **בנדרים פלוס קופת לדעת.**

הגרלות: בכל שבוע על 500 ₪ במזומן, זיכוי 300 ₪ ברשת יפה גוף, 101 זוכים בזיכוי 100 ₪ ברשת יפה גוף.

מגבית והגרלה

לצורך ביסוס והרחבת מערכת סיכומי 'תמצית' ומבחני 'לדעת' מתקיימת בימים אלו מגבית עם הגרלה מיוחדת.

לזוכה תינתן האפשרות לבחור בין תוכנת אוצר החכמה / גופש במלון בשבת / מכשיר 'דרימי' השואב ושוטף בפעולה אחת לזקיון קל ומהיר.

מהיר כרטיס 18 ₪ לחודש. התורם 50 ₪ לחודש יקבל 4 כרטיסים, והתורם 100 ₪ לחודש יקבל 10 כרטיסים.

לפרטים 052-7692282